

„VALÓSÁGGAL MEGNYITTATOTT“

Utazom. Pestről Vácra. A külső H vágányról. Lassan jön mozgásba a sok szerelvényes vonat. Indóházak, raktárak, álló vagonok. A város házai tűzfalukat mutatják a sínek felé.

Akkor, a százhuszonöt évvel ezelőtti indulás mennyivel ünnepelesebb lehetett! Akkor, amikor az első síneken futott Pest és „Vác” között a „tízkes masina”.

Óriási — csodálkozó, szorongó, ünneplő tömeg gyűlt össze 1846. július 15-én a Magyar Középponti Vasúttársaság pesti pályaudvara (a mai Nyugati) előtt. „A Váci út faszorozata, az udvar előcsarnoka, s a töltés melletti völgy tömve volt nézőkkel” — írja a Jelenkor. Az ünneplés utazáson kétszázötven előkelő meghívott vehetett részt. Ez a vonat lehangolóan piszkos, poros, elhanyagolt. Álmatag, fohagyomány- és cigarettaszagú munkába indulók. Ingázók. Kötélésből utazók.

Utazom. Pestről Vácra — térben. És vissza 1846-ba — időben.

Nemzetiszín oszlopon magasra emelkedett a szabadot jelző zöld kosár. (Az automata jelzőlámpa oszlopa piros-fehér). A mozdonyoknak nevük volt: az ünnepi szerelvényt két mozdony, a Pest és a Buda vontatta. Az én vonatomból utazók: számmal jelölt. A Pest, a Buda, a Pannónia, a Vác, a Neograd, és tizenegy társja a belga Cockerill erőműgyárból” érkezett. Vonatom — hazai gyármány —, ez is gőzös, és induláskor, érkezéskor épp úgy megtöltik üzemanyaggal, vízzel, mint elődeit. „Fával a tenderek, vízzel a katlanok látatnak el” — írta a Budapesti Híradó.

A menetrend. „A vonatok naponként indulnak: reggel, délután, este. Vasár- és ünnepnapokon délután kétszer is.” A vonatok szinte félóránként indulnak. Hétköznap huszonhét vonatpár közül válogathatók. „A t. c. utasok minden vonat indulása előtt legalább egy negyedórával megjelenni, valamint a közben eső állomásokon a vonat érkezését megvárni kéretnek”.

„Salon” kocsin egy forint harminc krajcár, első osztályon ötven, másodosztályon harminc és harmadosztályon húsz krajcárért

utazhattak a múlt század közepén. Pest és Vác között most csak új típusú, másodosztályú kocsik járnak. A teljes árú menetjegy tizenöt forint hatvan fillér. A dolgozók havijegye: 432,60 forint.

A harminchárom kilométeres távolságot a Pest, a Buda 59 perc alatt futotta be. Csak Palotán (a mai Rákospalotán) és Dunakeszin áll meg a vonat, a menetidő pedig valamivel több, mint egy óra.

„A középponti vasút készen levő része, a pesti-váci vonal júli. 15-én valósággal megnyitott. Kellemes időtöltés. A látvány nagyszerű. — Belépve a csarnokba, amelyből az indulás történik, azonnal meg vagyunk lepelve az épület belsejének óriási nagyságától — a közepén ötszörös vaspálya —, ezek közül kettő párhuzamos, s csak megszé az udvartól, kinn a mezőn hajlanak el egymástól, egyik Vác, másik Szolnok felé, a többi pályák arra szolgálnak, hogy a kocsik, s mozdonyok egyik pályáról a másikra átvitessenek, s ezért azok nem párhuzamosan, hanem több ponton egymásba folyólag vannak lerakva. A csarnok körös-körül el van árasztva ablakokkal, sőt felülről is bőven ömlik be a világosság.”

A Nyugati pályaudvarról ma tizenkilenc sín páros indul.

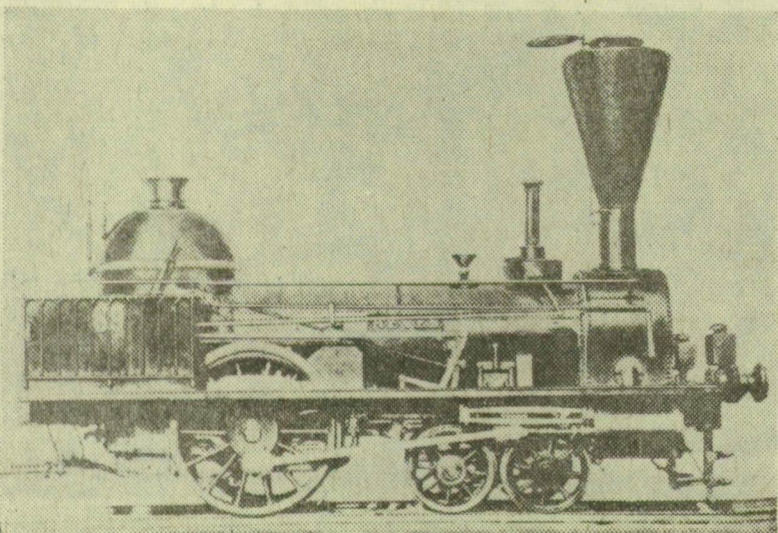
Akkor szántóföldek között vezetett Vácig a vasút. Most ugyanazon a nyomvonalon haladunk. S a sínek mellé sorjázta házak, falvak, gyárak is.

Amikor Vácra ért az ünnepi szerelvény — hatalmas tűzvész fogadta. Egét a város. S a tűz okozta riedalom elrontotta az ünneplést.

Csodálattal vegyes félelemmel és meglehetősen ellenérzéssel fogadta a múlt század embere a vasutat. Alig néhány hónappal a megnyitás után merénylőkre készültek az ellenzők. Köveket, érett tököket raktak a sínekre. De a vonat pozdorjává törte az „akadályt”. S feltartóztathatatlanul folytatta útját. „Ha kisiklik, ki tudja hová szalad?” — írta a korabeli krónikás.

Dolgoznak a pályamunkások. Síneket cserélnék. Pesttől Szobig most épül a hézagmentes sín.

Kádár Márta

Nem vitás, mindenféle modernizálásnak megvannak a maga előnyei. Erre kár a szót vesztegetni. A téma kimeríthetetlen. Például, amit ön is említ — a közlekedés. Felszedik a villamossíneket, buszközlekedésre térnek át. Ez világjelenség. Nem mondom, korszerűnek korszerű, de ha arra gondolok...

— Tudom, mire gondol — vágtam közbe. — Az átváltás hátrányaira. Arra például, hogy a mi kedves városunkban is — s kintem a földigérő ablakon — bizonyos városrészekben sokan rázzák az öklüket, amikor elmegy az orruk előtt a tömött busz, amire ők már nem férnek fel, a következő meg vagy jön, vagy nem jön. Továbbá...

— Pardon — most ő vágott közbe. — Azt akarja mondani, hogy továbbá a busz drágább is és bebüdosíti az utcát. Ez mind igaz, jó uram, csak hogy én nem az ilyenféle hátrányokra gondoltam. Majd mindjárt megmagyarázom, mire gondoltam, de előbb isten-isten...

Ez megint úgy indul, hogy a biológia tanára elmesél valami szemléltető esetet, amitől a vitott kérdés megvilágosodik ugyan, de közben, a többszöri isten-isten következményeként, agyunkra némi gőz, homály, vagy mi telepszik. De ezzel már akkor számoltunk, amikor betértünk a Boszorkányba, hogy nézeteinket kicseréljük.

— En — kezdte — egy olyan esetet akarok önnek elmesélni, amikor emberi élet áldozódott fel a közlekedés modernizálásának, hogy úgy mondja, oltárán.

— Ó — kiáltottam, — ez csak természetes. Több autó több embert gázol el. Az összefüggés teljesen törvényszerű és világos.

— Világos... Világos... — kelleltlenkedett a biológia tanára. — Önnek, ha nem veszi rossz néven, megvan az a tulajdonsága, hogy túlságosan előreszalad a kombinációban és mindjárt a legegyszerűbb összefüggésekre gondol. Holott léteznek, mit is mondjak, mélyebben rejlők. És emiatt emberibbek. Nemcsak az általános törvények hatnak az egyes emberre úgy, hogy több autó több gyalogost gázol el, hanem lehetséges az is, hogy az egyes ember életmódjából, szokásaiból, sőt a jelleméből következik aztán a tragédia. Nem tudom, világos-e?

— Persze, persze! — hajtogattam. A jellem, az valami nagy dolog. Meghatározó! — úgy néztem rá, mint aki okosat talált mondani.

— Látom az arcán, hogy nem világos. Eppen ezért megmagyarázom. — Poharát kissé félretolta, hogy több hely legyen a magyarázathoz.

— Az az illető, akivel a már említett végtelen dolog történt, egy olyan vidéki városban élt, a város nevét most hagyjuk, ahol több járatból álló villamoshálózat működött. Volt egy fővonal, abból ágaztak el jobbra-balra mellékvonalak.

— Ez általában mindenhol így szokott lenni.

— Na ugye. Ez az illető, akiről szó lesz, egy ilyen mellékvonalon a legvégső pontjánál lakott. A végállomásnál. Tudja, hogyan fejeződik be az ilyen szárnyvonal: a sínek végét felgömbítik — nincs tovább. Nos, a mi emberünk a felgömbített sínlen éppen szemben lakott, a saját kis házában. Azt elfelejtettem mondani, hogy eléggé benne volt már a korban a bácsika, minél fogva nyugdíjas éveit a maga csöndességében töltögette. Egyetlen mindennapos és rendszeres kapcsolata volt a külvilággal, s ha őn megtudja, mi volt ez a kapcsolat, akkor azt fogja mondani, hogy ez igen kellemes kapcsolat, saját magának sem kíván különben nyugdíjas korára.

— Nagyon érdekel, mi volt az a kapcsolat.

— Hát kérem. Bent a városban, ott ahol a szárnyvonal a fővonalhoz csatlakozik, vagyis a centrumban, mindjárt a sarkon túl, úgy tessék elképzelni, volt egy régi, igen kedélyes, otthonos vendéglő. Nevezzük úgy, hogy Három Kulacs. Most jön az, amiért ön az öregúr helyzetét valóban kellemesnek fogja nevezni: a mi bácsikánk a Három Kulacs legszívósabb törzsgárdájához tartozott. Az évek haladhattak, de ő ebben a dologban változatlan állapotban maradt. Minden este kiballagott a házból, felült a megszokott villamosjáratra, a Három Kulacsnál leszállt, benyitott a vendéglőbe és ott üldögélt zárójel. Beszélgetett, iszogatótt. Minden este megitta az o egy liter horcskáját, azt mondta,

Mocsár Gábor

A SZENTEK LÁBA KICSERÉLHETŐ

meghalna, ha ezzel a szokásával felhagyna. Ehhez ragaszkodik. Öneki ez kell. Vannak ilyen megszilárdult erkölcsű emberek.

Valamire gondolhatott a boilógia tanára, mert poharát hirtelen megragadta s azt mondta: isten-isten.

— De mire a literecske elfogyott, a záróra bekövetkezett, akkor már nem járt a villamos, pláne ilyen szárnyvonalon.

— Mehetett gyalog haza a tatra.

— Azt hiszi, hogy bánta? Sőt! Neki éppen egy ilyen hosszú éjszakai sétára volt szüksége ahhoz, hogy egészségét, rugalmasságát fenntartsa. A kondíciót, hiszen értjük. Megvárta, amíg a sínekről eltakarodik az utolsó villamos — ő akkor indult el haza. De hogyan? Mit gondol, mi volt ennek a hazatérésnek a módja? A technikája? Soha nem fogja kitalálni!

— Akkor nem is töröm rajta a fejemet.

— Ne is törje. Megmondom. Az úgy történt, hogy mikor útnak indult — közbevetve, elfelejtettem mondani, hogy volt neki egy jó öreg görbebotja —, ennek a görbebotnak a vasalt végét a pincérgyerek segítségével beleillesztette a villamosin vágatába. Van a sínek egy ú alakú vájata. Nohát ő abban a vájatban tolta maga előtt a botot és úgy ballagott a sín mentén hazáig. Olyan nincs, hogy ilyen módszer mellett el lehessen tévedni. Ment, ment, ballagott a bot nyomán az öreg. Mikor aztán a bot vége megakadt a felgömbített sínben, ő ott jobbra átot csinált, és már otthon is volt. Ez így ment minden áldott éjjel...

— Mindaddig... — szóltam közbe, mert megsejtettem, milyen fordulat következik.

— Ugy van. Egyszer aztán a modernizálás jegyében felszedték a síneket. Buszok jártak az úton, helyette. Nohát, gondolatja, azok nyomán ki tud hazatalálni? A busznak nincs nyoma. A bot végét nem lehet sehova beilleszteni. Két-három éjjel megpróbálkozott a hazatalálással, de nem volt mihez tájékozódni — hát ne is mondjam, mekkora eltévedés lett a dologból. Felhagyott vele. Most már gyorsan befejezem, mert a bácsika esetében is olyan gyorsan bekövetkezett a vég, hogy ön erre azt fogja mondani: nem igaz. Az öregúr életmódja fenekestől felfordult — hadd ne részletezzem. Nem mehetett be a városba, utált buszra ülni, de minnek is menjen be, ha nem tud onnan hazatalálni. Kiült az utcaajtóba, onnan nézett a város felé, az elérhetetlen Három Kulacs felé és napról napra öregebb lett. Összebb-összebb esett. Megrogyant. Kitért rajta az álmatlanság, az étel nem ment le a torkán, mit mondjak önnek, két hét alatt elment a kisöreg. Csak azért, mert a görbebot végét nem tudta többé beleilleszteni a sín vágatába. Tessék-modernizálni!

— Hát ez — jegyeztem meg elmélázva — elég szomorú történet. De... — s koccintást ajánlottam a biológia tanárának — nem tetszik nekem. Nem azért, mert szomorú, hanem...

— Hanem? — kérdezte, miután poharát üresen letette. — Hanem miért nem tetszik önnek az én történetem?

— Azért nem tetszik, ne haragudjon meg érte, nem tetszik, mert ez az egész, így ahogy van, szerintem haladásellenes.

— Haladásellenes! Nofene! Miket kitalál!

— Ha ugyanis példázatnak fogom fel, akkor az belőle a tanulság, hogy nem szabad felszedni a régi síneket, nem szabad változtatni a régi dolgokon, szokásokon, mert az ember pórujárhat. Mint ez a nyugdíjas bácsika is, a görbebotjával.

— Ahá, értem. Ön szerint tehát én is egy afféle haladásellenes, régi módi konzervatív muki vagyok, mert...

— Kérem, én ezt egy szóval se...

— Látom a szemén. Persze. Hiszen a példázatot én adtam elő, én vagyok a sugallója ennek az ön szerint konzervatív tanulásnak. Hát kérem... nézzük csak... — s körülpillantott, mintegy ihletért. Ahogy ismerem, most azon töri a fejét, hogyan cáfolhassa meg a róla kialakított balítéletet. Felcsillant a szeme.

— Nem állanánk be — kérdezte — oda ni, utánpótlásért?

Ezt találta ki. Mentőötlet. Hát-ha, míg sorbanállunk a pénztár előtt, észbe jut valami. Ez olyan, mint mikor a rossz passzban levő röplabdacsapat időt kér. Ismerem a szabályokat, valaha én is elég ügyesen ütögettem. Időhúzás. No, álljunk be a sorba. Mikor aztán feltankolva visszavertünk, épp csak belenyalt a poharába, máris rákezdte. Jól sejtettem: észbe jutott a cáfolat.

— Hát hogy az ön ferde véleményén igazítsak egy kicsit, kijelentem önnek, hogy igenis vannak dolgok az életben, új, korszerű dolgok, amik az én szememben rendkívül rokonszenvesek. Remélem, meg fog engem érteni. Például azt igen helyes, korszerű és egészségügyi szempontból is kívánatos újításnak tekintem, hogy a szentek lába kicserélhető.

— A szentek lába... — hűledeztem. — Ez egészen biztosan pompás gondolat, de nem tudom hova tenni. Mert hogy a gépkocsí lerobbant kereke kicserélhető, azt értem, de hogy a szentek lába...

— Na kérem — nézett rám diadalittasan — hát ez az! Tavaly, egy tanulmányi kirándulás alkalmával találkoztam ezzel az újítással. Fent jártunk északon, tudja, a dombvidéken. Eljutottunk egy kis faluba. Igen nevezetes és látogatott búcsújáró hely. Van ott egy híres szent, illetve annak a képmása. Életnagyságú. A feje egy kicsit félre van billenve. Ez a szent állítólag mindenfajta bajtól megszabadítja a hozzá imádkozókat, megsegíti őket ebben, abban, szóval, ez egy csodatevő szent. Nagyon régi a kép, egészen megvan repedezve, feketedve a kortól. Úgy áll ottan egy fülkében, hogy a hívek elébe térdelhetnek és amikor az imának vége van, odahajolnak és megcsókolják a szent lábát. Eppen előrik! Amikor én ott jártam, fölfigyelmetem rá, hogy a kép maga milyen kopott és öreg, de a szent lába, mit mondjak önnek, teljesen friss, tiszta, szinte újnak hat, sőt, megfigyeltem: két csavarral, érti uram, eltávolítható. Mi ebben a helyes és üdvös gondolat? Amikor a hívek már eléggé körülszókolgatták a szent lábát, és egy kissé be is masztolták, akkor egy alkalmas időben a csavaroikat kiszedik, a szent lábát leszerelik, beviszik a raktárba, onnan kihoznak egy pontosan ugyanolyan méretű, de tisztára mosott lábát, azt pillanatokon belül felszerelik. Jöhetnek a hívek — a szent újra imádkozható állapotban van. Közben a régi lábát odabent megtisztogatják, hogy adott alkalommal kicseréljék a közben elpiszkolódott, épp szolgálatban levővel. Hát ez az, ami nekem nagyon tetszik. Korszerű gondolat! Márcsak egészségügyi szempontból is. A higiénia, uram, a higiénia! Mit szól hozzá? A szent marad, csak a lába cserélődik.

Hát... — s elgondolkozva kerestem a megfelelő választ, amivel elismerehetném a biológia tanár megfigyelésének és véleményének helyességét, mintegy békítőleg is. — Érdekes megfigyelés. Ráadásul az egész, így ahogy van, csakugyan kitűnő elgondolás. El kellene terjeszteni. Szélesebb körben.

— Ön is úgy találja? Mert én igen. Na ugye, hogy van érzékünk a haladáshoz! Egyformán, mind a kettőnknek. Na, isten-isten.

Igy történt, hogy a korszerűség és a haladás fölötti teljes egyetértésben emeltük fel a poharainkat.